

Պետրովիչի առարկութիւնն այսքան է յիշեալ յիշատակարանների կապակցութեամբ, հաւաստելով, որ Վարազեցուն նախորդող կախկապսը մահացել էր մօտաւորապէս 1542 թուականին⁶⁴ եւ ոչ թէ 1551-ին, իսկ այս թուականին մահացողը՝ Սահփանոս Սալմաստեցին էր:

Վարազեցու նախորդին վերաբերող առարկութիւնը իրաւացի է այնքանով, որ մենք, այդ նախորդի մասին ակնարկելիս, նրան անուանել էինք «Լուսովի նախկին կախկապս»՝ թէեւ առանց յանուանէ Գալուստ Սահփանեանին նկատի ունենալու: Ընդունենք, որ այդ անձանօթին «կախկապս» անուանելը՝ վրիպում էր մեր կողմից: Բայց Պետրովիչին յայտնի էր, որ Լուսովի աթոռի վրայ առաջնորդական իրաւասութիւններով Վարազեցու անմիջական նախորդը ոչ թէ վաղուց մահացած Գալուստ կախկապսն էր, այլ, ըստ իրողութեան, Տէր Նիկոլ աւագերէցը: Այդ մասին իմանում ենք Սահփանոս Սալմաստեցու այն անախպ կսնդակից, որ նա էջմիածնից 1547 թ. նոյեմբերի 13-ին ուղղել է Լուսովի հայ երեւելիներին, յայտնելով, որ Լուսովի թափուր աթոռի համար մինչեւ մի կախկապսի ընտրութիւնը՝ առաջնորդական տեղապահ էր նշանակում Տէր Նիկոլ Իլովացուն. «... եւ ընդ աւրհնութեանս ծանիք Իլովայ քահանայք Տէր Յովհաննէս, Տէր Վասքաւ, պարոն Գրիգորչա էրէցփոխան, պարոն Իւրքաւ էրէցփոխան. ձեզ ծանուցումն լիցի որ զՏէր Նիկաւն աւագէրէց արի Իլով քաղաքին . . . , եւ թէ դուք իմ էրէցփոխան էք, նայ պիտի զդա իբր զձեր կըրայր ընդունէք եւ ձեզ խորհրդակից առնէք զէրէցդ, այլ մարդ չմնաց Իլովդ. թէ զիմ աւրհնութիւնս ուղէք, նայ պիտի զդայ լաւ ընդունէք, հասկին չհասկին զդայ այլ հարցուցէք մինչեւ Աստուած ձեզ կախկապս պատրաստէ»⁶⁵: Այս առաջնորդական տեղապահը մի քանի տարի յետոյ յիշատակուում է նաեւ Սիգիսմոնդ Բ թագաւորի այն նամակում, որն ուղղուած է Սահփանոս Սալմաստեցուն (19 մայիսի 1551 թ.) յունադաւան երկու աղաների մկրտման կապակցութեամբ. այնտեղ թագաւորն ասում է, որ, իրեն հասած տեղեկութեան համաձայն, այդ գործը կատարել է Քո Տէրութիւնը եւ կամ Լուսով քաղաքում հոգեւոր գործերի գծով Նրա պաշտօնատարը»⁶⁶: Տարակոյս չկայ, որ այստեղ խօսքը Տէր Նիկոլի մասին է, թէեւ անունը չի յիշատակուում:

Արդ՝ եթէ մենք համարում ենք, որ Յովհաննիսուկի առաջին յիշատակարանի համաձայն 1551 թ. մահացողը Լուսովի թեմական իշխանութեան մէջ Վարազեցուն նախորդողն է, ապա ըստ ինքեան խօսքը վերաբերում է 1547 թ. նշանակուած եւ 1551 թ. մայիսին յիշատակուող առաջնորդական տեղապահ Նիկոլ Իլովացուն եւ ոչ թէ մօտաւորապէս 1542 թ. մահացած կախկապսին:

Պետրովիչն ընդհանրապէս համաձայն չլինելով մեզ հետ, համարում է, որ, ինչպէս տեսանք, տուեալ յիշատակարանում Սահփանոս Սալմաստեցու մահուան ատրիբիւն է արուած եւ, որպէս այդպիսու, այս 1551 տարեթուի վրայ նա պնդում է, ասելով, թէ «Յովհաննիսուկի յիշատակարանները կը վկայեն Սահփանոս Սալմաստեցի մահը՝ 1551-ին»⁶⁷ եւ կամ, Վարազեցու կապակցութեամբ նոյն միտքը կրկնելով, ասում է, թէ նրա ընտրութիւնը եղել է «դեռ 1551 թուականի լրանալուց էլ առաջ»⁶⁸: Եւ սակայն, հակառակ իր այս կարծիքին, Պետրովիչը յետոյ, ելնելով զանազան այլ հանգամանքներից, զանում է, որ «Սահփանոս Սալմաստեցի մեռած է 1552-ի յունուար 14-ին» եւ դա է, որ «կը համապատասխանէ պատմական ճշմարտութեան»⁶⁹ կամ՝

64 Այս մասին տես նաեւ PChA p. 82 - 93:

65 Վենետիկի Մխիթարեան Մատենադարանում պահուող այս կոնդակի լուսապատճէնը տես PChA p. 178:

66 Այս վաւերագրի մասին վերեւում տես մեր No. 17 ծանօթագրութիւնը:

67 ՊՍՍ էջ 77:

68 PChA p. 97.

69 ՊՍՍ էջ 104: